

ژیان و له شوینیکی دیکه

شیرزاد حسنه

+ له دواى 'راپه‌رین' هوه بو هه‌میشه سه‌دا و وتاری زال له‌سه‌ر دل‌کرمی بوون و گومان‌کردن ئیشی کردوو و ئاوازی ناسازی ده‌سه‌لات‌دارانی ئیمه له‌ویوه سه‌رچاوه‌ی گرتوو که ده‌نگی هه‌موو که‌سیک یان گروپ و لایه‌نیک که ئه‌گه‌ر به‌ره‌ه‌ل‌ستکار و نا‌حقایل و ره‌خنه‌گر بووبیت سه‌باره‌ت به واقیعی رامیاری و ئابووری و کومه‌لایه‌تی، یاخود ره‌خنه‌ی خویمان ئاراسته‌ی چو‌نیه‌تی حوکمرانی حیزبه‌کان بکه‌ن که نو‌قمن له گه‌نده‌لی و بی مؤرالی، هه‌ر پرسیار‌کردنیک له راستی و ره‌وابوونی ئه‌و ده‌سته‌لاته‌ سه‌مه‌کاره، وایکردوو که ناله‌کانی راگه‌یاندن و ماس‌می‌دیا بکه‌ونه گه‌ر و سه‌ده‌ها هه‌قاییه‌تی خیا‌نه‌تکاری و پلانی ده‌ره‌کی و تابووری پینجه‌می ناحه‌ز و له باربردنی ئه‌زمونه ساواکه‌یان ده‌بیت به مانشیت و سه‌روتار و دیبه‌تی به‌تال و بیانوو هی‌ئانه‌وه بو داروو‌خان و شکستی کو‌ی هه‌یکه‌ل و په‌یکه‌ری ده‌وله‌تداری فشولی ئه‌وان، بی‌ئه‌وه‌ی دان به‌و راستیه‌دا بنین که له ئه‌زموونی کارکرده‌ی سیاسه‌ت له ماوه‌ی ئه‌م (٣٠/سی) ساله‌دا، ئه‌وه‌ی سه‌لمانده‌ که ده‌سته‌لات‌دارانی کورد دونیای خویمان جیا کرده‌وه له دونیای ئه‌و ملیونه‌ها مه‌ردمگه‌له‌ی که له‌سه‌ر ئه‌م خا‌که ده‌ژین که دیاره عاشقانی ده‌سته‌لات و عه‌رشی که‌لاوه دیواریکی زی‌ده بل‌ند و ئه‌ستووریان بونیاتنا که ملیاره‌های تی‌دا خه‌رجکراوه که ئه‌وان له ئیمه داب‌پریت، هه‌تا به‌وانه‌شی که که‌مه‌کی خو‌شگوزه‌رانن و سه‌ر به چینی ناوه‌راستن، به‌و مانایه‌ی که گومانی تی‌دا نییه گروپ و بنه‌ماله‌ی میراتگر و ده‌سته‌یه‌کی پادشا ئاساکان که خواهانه فه‌رمان‌ره‌وان و لی‌مانده‌خو‌رن وه‌ک ئه‌وه‌ی می‌گه‌ل بین، به

دهرگاوان و وهرزیر و گزیر و کارهکەر و کهنیزهک کۆیله و و کۆی دهست و پیوهندی
ناو کۆشکهکانی خۆیانمان دهشوبهینن.. بارهکهلا یان بارهکهلئیبلیس-!

ئهوان ههمان ژییانی پادشاکان و شازادهکان دهگوزهرینن لهسهه حسابی ئارهقه و
فرمیسک و خویینی ملیونههای بندهست و ستهمدیده و نهدارای ناو ئهم ئوردوگایهی
که تهلبهندکراوه و ناوی کوردستان-ه یان گورگستانن بهدهر له خهلکی خاکهپرا و
بندهستی باوک و پاتریارکه کورد-زمانهکان؟ سال دواي سال دونیای سیاسهتبازه
سهرمایهدارهکان به تهواوی دوورکهوتهوه و دیواریک کهوته نیوان ئیمه و ئهوان،
درۆیهکی گهورهیه بلیین له ههمان جوگرافیا دا دهژین و خاوهنی ههمان میژوو بین..
مهحاله، ئهوان به تهواوی خۆیان جیاکردهوه و وهکو خواوهندهکان بو تاویک هاتنه
سهه زهمین و تیکهله به رهشه خهلهکهکه و عهوام بوون و پاشان چوونهوه ئاسمان و
وان لهژیر عهرشی یهزدان و بههرمههه له عهیش و نوشی بهههشت ئاسا.. ئهی وا
نییه.. مهگەر لای خۆمان به دهولهندهکان ناگوتریت خواپیداوهکان؟

ههموو حکومهتیکی پاکزاد پیویستی بهوه ههیه که ریگا بدات هاوونیشتمانیانی سهه
خاکهکهی خۆیان له چۆنییهتی فههمانهوایی و دهولهتداری پیشکی بهشداریان
گهوره و به هههمین بیته و له خۆشی و ناخۆشیدا هاوبهش بن، بهواتا گهران
ههیه.. با بو ههمووان بیته، گهران نییه.. دهبا ههموومان پیکهوه برسی بین،
نیشتمانیپهروهی و رۆحیکی پارتیزانی و شهههیهتی شورشگیری مولکی چههه
سههروک و بنههمالهیهک و حیزبیک نییه، ئهوهی له دواي 'راپهههین' وه کوشندهتر
بووه، به ئهنازهیهک که ئهه رۆحی شورشقانی و پارتیزانهی ههه بوو مرد، یان وا
راستتره بلیین: کوشتیان، ههم لهه لای کۆنه شورشگیریهکانی سههدهمی شاخ مردوووه و

هه‌م نه‌وه‌ی به‌ر له راپه‌رپین و دوای راپه‌رپینیش به ته‌واوی تۆرا و ئینتیمای نه‌ما، چونکه به‌هه‌زاره‌ها مروّقی کورد، گهر نه‌لیم ملیۆنه‌هایه، وه‌ک ده‌رۆزه‌که‌ری به‌ر قاپی خواپیداو و گه‌وره‌کانیان لیّهاتوو، که دیاره‌ناکریت داوا له ده‌رۆزه‌که‌ر و سوآکه‌ره‌کان و بی‌لانه‌کان بکه‌ین خاک و خه‌لکی خۆیان خوشبویت، یان داوایان لی‌بکه‌ین نیشتمانی خۆیان له‌لا جوان بیت و له سه‌روه‌ختی هی‌رش و په‌لاماری دوژمناندا، داوا له گه‌داکان و بی‌ماله‌کان بکه‌ین به‌رگری له‌خاک و نه‌ته‌وه بکه‌ن.

ده‌سته‌لاتداری کورد له‌و (٣٠/سی) ساله‌دا هه‌ریمی خۆیان جیاکرده‌وه له‌و ره‌شه خه‌لکه، لو‌رته‌کانی/یان لو‌رده‌کانی' ناو سیاسه‌تگه‌راییی کوردی خاوه‌نی هه‌مان قوتابخانه و خه‌سته‌خانه‌و سه‌یرانگه‌کانی هه‌ژاران نین، هه‌مان نان و به‌رگ ناخۆن و له‌به‌رناکه‌ن، له‌ فروکه‌شدا لو‌جی' جیاوازیان هه‌یه و په‌رده‌یه‌ک له ئی‌مه‌ی ره‌شوکی جیا‌یان ده‌کاته‌وه، به‌ر له‌وه‌ی سواری فروکه‌ بن له‌ (VIP) پشوویه‌ک ده‌ده‌ن و ده‌خۆن و ده‌خۆنه‌وه، له‌ هه‌مان ئاهه‌نگدا به‌شداری ناکه‌ن که هه‌تا گه‌ر ئی‌مه‌ تیا‌یدا مه‌یموونی سه‌ماکه‌ره‌ بین، گو‌رستانیشیان له‌هی ئی‌مه‌ ناچیت، بگه‌ر به‌ هه‌مان نوکته‌ی ئی‌مه‌ پیناکه‌ن، پرسه‌کان و گریانیشمان له‌ یه‌کدی ناچن، قه‌لا و قولله‌ و کو‌شک و ته‌لار و باره‌گای سه‌روکه‌کان وان له شوینی زۆر خو‌ش و بل‌ند و قایمدا، که پتر داگیرکردنی ئه‌و سه‌یرانگا و هاوینه‌هه‌وارانه‌یه که «به‌عس» نه‌یتوانی داگیریان بکات، که‌چی پيشه‌وا و سه‌رداری کورد به‌ ته‌لبه‌ند و شوورای بل‌ند خۆیان له‌ هه‌مووان جیاکرده‌وه، هه‌زیان به‌ ترۆپکی گرد و شاخه‌کانه، مالی هه‌ندیکیان سه‌ده‌ها دو‌نم زه‌وی و زاره، له‌وه‌ ده‌چیت هه‌مان هه‌وا هه‌لنه‌مژن که «عه‌وام و مسکین» هه‌لیده‌مژن. هه‌میشه‌ سوپایه‌ک له‌ چه‌کدار و جیبی جام ره‌ش ئه‌وان له‌ خه‌لکی دوور ده‌خاته‌وه، هه‌ر گومانکردنیک له‌و جو‌ره ژیا‌نه خواهانه و شاهانه‌یه که خه‌لکانی دیکه‌ لی‌ی به‌هره‌مهند نین، له‌ چاوی ئه‌وانه‌وه وه‌ک ئیره‌یی

و به‌غالهت و بی‌وه‌فایی ته‌ماشا ده‌کریت، یان ره‌تکردنه‌وه و ریژنه‌گرتنی ئیمه‌یه
بوئ‌هوان که حیساب بوئ‌هه‌موو تیکۆشان و رهنج و خوینه‌ی سهرده‌می
به‌رخودانی قوئاغی شاخ ناکه‌یین و سپله‌ سک ره‌شین.

ئهم روانینه‌ چه‌وته وه‌ک ئه‌وه وایه‌ هه‌موو کوردگه‌ل بو‌هه‌تاهه‌تایه‌ ناچار بی‌ت
قه‌رزی قوئاغی به‌رگری و به‌رخودانی شاخ بداته‌وه، که تیایدا کورگه‌لی خانه‌واده
هه‌ژاره‌کان شه‌هید بوون نه‌ک هی‌ فیرعه‌ونه‌کانی زه‌مان. شه‌رعییه‌تی شوپشگی‌ری
مانای ئه‌وه ناگه‌یه‌نی‌ت که ئیوه‌ کوۆشکنشین بن و به‌ ملیونه‌هاش که‌لاوه‌نشین و
گووفه‌ک‌نشین، ئیوه‌ خوان و سفره‌تان چه‌ور بی‌ت و به‌ هه‌زاره‌هاش له‌ ناو
زبلخانه‌کاندا بگه‌رپین بوئ‌هه‌وی له‌ پاشماوه‌کانی ئیوه‌ بخوون، شوپشگی‌ری و خه‌ونی
ئازادی راسته‌قینه‌ ئه‌وه‌یه‌ که هه‌مووان له‌و خیرو خووشی و ئازادییه‌ به‌هره‌مهند بن
که‌ وایکرد هه‌مووان بو‌ی بجه‌نگن نه‌ک ته‌نها ئیوه‌، به‌وانه‌شی که‌ له‌ شاره‌کان و
گونده‌کان بوون و پالپشتی شوپش بوون به‌ جوړه‌ها شیوه‌. ره‌نگه‌ له‌م سهرده‌مه‌دا
«غاندی» و «نیلسن ماندیلا» دوو نمونه‌ی جوانی ئه‌و چه‌شنه‌ تیکۆشانه‌ بن که
ره‌وشتی به‌رزی تیکۆشان قبیله‌نومیان بوو، خاوه‌نی ئه‌وه‌ بوون که‌ خه‌لکی
هه‌یانبوو.. زیاتر نا، به‌ واتا خوین و فرمیسک و ئاره‌قه و هاوار و ناله‌ی ئه‌وان هی
ئیوه‌ش بی‌ت، شوپش بو‌خو‌ی له‌ ناوه‌رپوکدا روۆحیکی سوڤیگه‌رانه‌ دروست ده‌کات که
تا راده‌یه‌ک وا له‌و که‌سه‌ ده‌کات ئازادی و خیر و خووشی ئه‌وانی دیکه‌ بخاته‌ پیش
حه‌ز و ته‌ماع و ده‌سته‌لاته‌کانی خو‌ی، سازدانی ژیان و گوزه‌رانیکه‌ که‌ ئه‌وانیدیکه‌
شاگه‌شکه‌ی ببن و تو‌ی ده‌سته‌لاتداریش شادومان بکات، وه‌ک ئه‌و باوک و دایکه‌ی
که‌ ئاماده‌ن خو‌یان برسی بکه‌ن به‌و مه‌رجه‌ی منداله‌کانیان تی‌ر و پوشته‌ و په‌رداغ
بن.

ئەمەيان ئارەزوویکە بۆ خۆشبهختی ھەموو خەلکانی چوار دەورت، سیاسەت باز و سەردارەکانی کوردستان ئارەزووی پێچەوانەیان گەورەترە کە پرە لە تەماع و چلۆسی و نەوسنییەکی کوشندە بۆ دەستەلات و ھەموو ئەو ناز و نیعمەتەتی کە پلە و پایە لەگەڵ خۆیدا دەھێنێت، لەویدا ناچارین کە سەیری ھەموو ئاگانەکانی سیاسەت بکەین لە 'رۆژھەلاتی ناوەرەست' دا کە شەھووتی کوشندە و ھەمیشەبیان ھەبە بۆ پارە و پلە و پایە کە بە مەرگ یان کوشتن و تروکردن کۆتایی ھاتوو، چلۆسی و نەوسنییەکی کە لە برسییەتیەکی کوشندەو سەرچاوە دەگریت کە تیربوونی بۆ نییە، کە مەرگ نییە برسییەتی ناو سەکت، دەگریت سايكۆلۆژیا یارمەتیمان بدات کە لەو درندەییە تیگەین بۆ ھەموو دونیا دەخوات و تیر نابیت. بۆچی دەبیت بە «شایلوک» ی ناو شانۆگەراییەکی «بازرگانی قینیسیا» ی شکسپیر کە چەندە دەولەمەندەتر بیت، چاوچنووک و قرچۆکتەر دەبیت، قەرزەکانی لە بری خوینمژینی ئەوانیدیکە بێ گیرفان و نەدارایە!

پێکەوێتی زانیانمان لە ناو ھەمان جوگرافیا و میژوویدا ومان لێناکات کە وا ھەست بکەین ھاوشان و تەبا و تفاق لە ناو ھەمان پەيوەندی مەوقانەدا، چونکە ناھاوسەنگی و جیاوازییەکی گەورە لە نیوان ئەو دوو زانیاندا ھەبە کە ھی دەسەلاتدارەکان و خەلکی بئەستە: چی وەک رۆح و چ وەک جەستە و پێویستیەکان و کەرەستەکانی بەردەستی ئەوان و خەلکی جیاوازن، خەون و خولیا و خەمی جیاوازن، ئەوان لە شوینیکدان کە مەحالە ھەمووان بتوانن بە ئاسانی بچنە ناوی و تیایدا بزین، سەر بە ھەمان زەمەن نین، دەسەلاتدار تاقانەییە و ھەم دونیای تاییبەتی خۆی ھەبە کە دەگمەنە، لە چاوی دەستەلاتدارانەو ئەو رەشە خەلکە وەک تەنکی ھاوشیو و وان و ھیچ تاییبەتمەندییەکیان نییە، ھەز و ھیوا و ھەوسییکی ئۆرستوکراتیانە و کوشندە لە خوینی کەسانی دەستەلاتخوازدا ھەبە کە

هه‌رگیز ده‌سته‌به‌رداری نابن، بوون و هاتنی ئەو هه‌موو دونیا ساده و غه‌مگینه‌که‌ی
ئیمه‌ ده‌شله‌ژینیت، ئەوان بر‌وایان وایه‌ که‌ خوینیکی شین نه‌ک سوور به‌
ده‌ماره‌کانیاندا ده‌گه‌ریت، نوینه‌ری هه‌لب‌ژارده‌ و یه‌که‌می یه‌زدانه‌ له‌سه‌ر زه‌وی،
هه‌موو دونیا هی‌ خوینه‌تی، ئەو شوینه‌ی من و تۆش جیگه‌ی تاییه‌تی ئیمه‌ نییه‌ و
مافیکی ئاده‌میان‌ه‌ و خاکه‌راییی خو‌مان نییه‌، چونکه‌ ئەوی ده‌سه‌لاتدار میه‌ره‌بان‌ه‌ و
به‌خشیوییه‌تی به‌ ئیمه‌، مه‌رجی ده‌سته‌لاتدار ئەوه‌یه‌ که‌ زۆرت‌ر بخوات و جوان‌تر و
چاک‌تر له‌به‌ر بکات و جیگه‌ی تاییه‌تی خواهانه‌ی هه‌بیت، تاوه‌کو زۆرت‌ر بژی و
ئاگاداری ئیمه‌ بیت، ئەگینا بی «ئەو» هه‌ر هه‌موومان بی جیگه‌ و ریگه‌ ده‌بین و
ده‌فه‌وتین، ریک‌ وه‌ک باوکی من که‌ ده‌بوو هه‌ر هه‌موومان، به‌ دایک و خوشک و
برا‌کانمه‌وه‌، ده‌سته‌و نه‌زه‌ر له‌ به‌رده‌میدا بوه‌ستین و خوانی بو‌ برا‌زینینه‌وه‌، چونکه‌
«ئەو» ره‌نجی کیشاوه‌ و گه‌ر نه‌مینیت گورگ‌ ده‌مانخوات!

هه‌میشه‌ جیگه‌ و بالینگی باوکه‌ له‌ بنه‌بانی ژووره‌که‌ بوو، ئیمه‌ش له‌ پایینی و له‌
خواره‌وه‌ داده‌نیشترین، ئەم حکومه‌ت و میریبه‌ چه‌نده‌ له‌ ماله‌ شیواوه‌که‌ی ئیمه‌
ده‌چیت. مال‌ وه‌ک شوینیک‌ هی‌ باوکه‌ بوو، ئاماده‌گی ئیمه‌ له‌ مالدا له‌ وه‌ختی
هاتنه‌وه‌ی ئەودا ئەوپه‌ری ریز و وه‌فا بوو که‌ پ‌ر بوو له‌ ملکه‌چی و ترس، هه‌روه‌ک
چۆن نیشتمان هی‌ ئا‌گاکانی سیاسه‌تکاره‌ و زۆرینه‌ی ئەوانیدیکه‌ کریچین، خاکیکه‌
گوايه‌ که‌ ئەوان ئازادیان کردوو‌ه‌ و تا ماوین ئەرکه‌ له‌ سه‌رمان سوپاسگوزار بین،
هه‌ر وه‌ک چۆن باوکه‌ شه‌وان ده‌چوو‌ه‌ گ‌ر دایکمان و له‌ هه‌مان ژووردا خو‌مان مت و
ک‌پ ده‌کرد، هه‌تا گه‌ر دایکه‌ ئاسووده‌ش نه‌بووایه‌، ئەو هه‌ر به‌ زۆرداره‌کی لاقه‌ی
ده‌کرد و له‌ ته‌کیدا جووت ده‌بوو، ئیمه‌ ده‌بوو خو‌مان بکه‌ین به‌ خه‌وتوو، ریک‌ هه‌مان
وینیه‌ که‌ ده‌سه‌لاتدار گه‌ر خاک و خه‌لک ئەتک بکات، مادامه‌کی هی‌ خوینه‌تی و
ئازادی کردوو‌ه‌، مه‌رجه‌ هه‌مووان خامۆش بن، هه‌ر بۆیه‌ مه‌ردمگه‌ل به‌ ماله‌کان و

نیشتمانی خوځیان نامو و نه ناس ده بن، بی ئه و روځه ی که کو مان بکاته وه، مه حاله بانگه شه ی ئه وه بکه ی که له هه مان کات و شویندا ده ژین، ئه مه یان دوځیکه که له رووی فیزیکیه وه له ته که یه کتریدا ده ژین، به لام وهک روځ و ئینسان دوورین له یه کتریه وه و نزیکی مان له یه کدی دروځه کی گه وره یه، ژیان ی سیاسی و کو مه لایه تی ئیمه پره له دروځی خو شه ویستی و پیکه وه ژیان، به لام چ به ئاشکرا و چ به دزیه وه ژیر به ژیریش بیت پره له جهنگ و دوژمنکاری، چونکه روځ ژه راوی بووه.. (ژان پو ل سارته ر) واته نی "ئه وانیدیکه بو من ده بنه دوژه خ".

ئه وه ی که له سه ره تای راپه رینه وه سه باره ت به ئازادی وتراوه، وای نه کردوه که مروځه کان خاوه ن ویست و سه رکه شی و شکو مه ندی خوځیان بن، هیچ ده زگایه کی په روه رده نادوژینه وه له مال و مه کته ب و مزگه وت و به حیزبیشه وه له و ویست و شکو مه ندییه ی نه دا بیت، گه ر له ده ره وه چه ند زیندانیک ی سه رده می "به عس رووخابن، ئیمه بووین به خاوه نی زیندانی کوردی و له هه مووی خراپتر هیچ په روه رده یه ک نه یه توانی ئه و به ندیخانه یه ی ناو روځی مروځه کان برمینیت، تو بلایت ئازادی و سه ربه سنییه ک هه بیت له ده ره وه ی تیگه یشتنی ئیمه و له ده ره وه ی ئه م جیهانه و له سه رووی سروشته وه که ئیمه ی گه لحو تینه گه ی و نه یزانین چییه.

ده سه لاتدار وهک یه زدان دووره، له جیگه یه کی دیاریکراو نییه بیگه ینی و گفتوگو ی له ته کدا بکه ی. هه تا ئاسان نییه به زورداره کی و هه ره شه ش له خو مان ی نزیک بخه ینه وه، ئه م هه رگیز ناچار نییه ئه و خه لک و عه وامه ببینیت و بیدوینیت، گه رچی جیگه یه کی دیاریکراوی نییه، به لام خودا ئاسا له هه موو شوینه کاندایه و

ههزارهها چاو و دهستی ههیه که کهی حهزی کرد بو خیر بی یان شه به کاریان دینیت. گومانی گهوره له وه دایه که ئاخو هه ره هه موومان له نیوان هه مان جیهاندا، یان دوو جیهانی جیاوان، یا خود چه ندین جیگه و پیگه ی جیاواز که له نیوانیاندا هیچ پردیک نییه؟ ئاخو خاوه ن هه مان زمان و که لتوورین؟ کی سهنته ری ئه م ژیان و بوونه یه و کی په راویز کراوه؟ ئاخو هه مان ئاراسته و ئاره زوو هه یه بو کو بوونه وه له سه ر خوانیک و له گو ره پانی کدا که میه رو سو ز و خو شه ویستی زمانی ئاخفتن بیت و عه قل بهر که مال بیت؟ چه نده ویست و نیازه پاک و راسته قینه کان ئال و گو ره ده که یین؟ چه ند هیزمان هه یه فهرمان به شه ییتان و درنده کانی ناو ناخمان بکه یین بو تاویک بخه ون؟ بایی چه ند ده توانین له و خود په رستی یه ی خو مان ده ربچین؟ چه مؤدیلیکی ئه خلاق ی سیاسی و فیکری و کومه لایه تی له ناو ئه م کولتووره ی خو مان په سه نده؟

هه موو په یوه ندییه کی مرؤقدوستانه بی سه ربه خو یی و ئازادی دوو لایه نه که: مه حاله، جا چه په یوه ندییه کی سیاسی بیت یان عاشقانه، له نیوان ده سه لاتداریکی زال و که سانی بی ویست و ژیرده ستدا هیچ په یمانیکی مرؤقپه روه رانه له ئارادا نییه، هه ره دوو لایه ن و به ره وان له ناو هه مان دونیادا، به لام ئه و جیهانه ی تیایدا نیشته جیین، هه مان جیهان نییه، ره نگه واقعی و کونکریت بیت بو هه ره دوو لایه ن، چه سه رکرده کان بن و چه بنکرده کان، به لام له گه ل ئه وه شدا هه مان جیهان نییه بو خو شی و ناخو شی هیچ کامیان، به شدارییه ک له ئارادا هه یه له سه ر هه مان خاک، به لام به خه م و خولیا و خه ونی جیاوازه وه، په یوه ندییه کی نارپک له ئارادایه که پتر په یوه ندی "بکه ر" و "بهرکاره"، ئاغا و کویله. بابه ت و شتگه لیک له بهرانه ردا هه ن، به لام جیهانیکی هاوبه ش نییه بو هو گربوون و پیکه وه ژیان، له سه ر دوو لیواری دوور له یه کدی سه ر خه ره ندیکی قوول و هه زار به هه زاردا

دهژين، نه هاوکوف و هاوشانی يه کدين و نه ده توانن ببنه جيگر و زمانحالی يه کدی، ئەم دووربوونهی دهسته لاتداران له ره شه خه لکه که وهک دوخیکی ناته ندروست ههم گشتگیره، چونکه ئەوان وهک ته نيک هه شاماته که ده بينن، که پتر له په يوهندی شوان و ميگهل ده چيټ، بهو مانايه ی شوانه کان وهک سوود و قازانجی تاييهت به خويان سه يری مهرو مالآت ده کهن، نهک وهک ژماره يهک له گیانله بهری ناو سروشتیکی زيندوو، يان وهک بولبولی ناو قه فهز که جوانی و خوشييه کهی له وه دايه چه ند خوشخوانانه بو خاوهن قه فهز بچريکينيټ. هه ميشه گه وره کان ناويان هه يه و ده ناسرين، به لام خه لکی ره شوکی بي ناون و وهک هه شامات و ته نيکی بي ناسنامه و گه وهه ر ده رده کهون، دهسته لاتداران رابردووی خويان جيا ده که نه وه، ئيستا شمان ته واو جيا وازه، بو ئاينده ش به هه مان ريگادا ناروين، بو چوونه ناو به هه شت و دوژه خيش کليله کانی ده رگاگان وا ده نيو گيرفانی ئەواندا، له سه ر چاکه و خراپه ی مه ردمگهل سزا و پادا شت ده که ونه چنگی خوداوه نده کانه وه.

له ناو وه ها جيهانيکدا گه ران به دواي زمانیکی هاوبه شدا که دلنيامان بکاته وه له وهی ئيمه ش خاوهنی بوونيکی راسته قينه ين له ته ک ئەوانيدیکه دا، زمانیک که بو مانا ئاشکرا و نادياره کاندایه بتوانين ده ست بو هه مان فه ره نگ به ين که ئامازه و کوډه کانمان بو بکه نه وه، بگه ريينه وه سه ر زمانی دايک به ر له وهی بارگاوی بوويټ به هه موو ئەو مانا و نیاز و هه زانه ی که ئيمه و ئەوانيدیکه ی له يه کدی جيا کرده وه، زمانیکی نيرينه یی پر له توندوتيزی ئەوان که تيايدا خو به نه مر و خوداوه ند بزنان، ئيمه ش فانی و به نده ی له ريلا ده ر و گونا هبار، مه رجه بگه ريين بو زمانیک که وه فادار بيټ بو ژيان خو ی، بو گه شه کردن و کاملبوون و گه يشتن به وی دیکه، گه رچی ئەو زمانه هاوبه شه ی خه ونی پيوه ده بينن که له نيوان ئەو دوو

لایهن و بهر هیله دا هه بیته بو ئاشتییهوانی که کهوتوونه ته دوو دونیای جیاوازه وه، که بهر هیله کی زاله و بهر هی دووهم بنده ست و کویله، دوزینه وه وه ها زمانیک له مه حال نزیک بوته وه، هر له بهر ئه وه شه که دیالوگ و گوینگرتن له یه کدی وه ها گران و ئه سته م بووه، ئیمه پیویستیمان به زمانیک هه یه که یارمه تی هه مووان بدات که بیله ناو بوون و ژیان و دوخیکی شیوا به مروف، زمانیک که له گه ل رسکان و زمان پزاندا بمانگوریت و گه وره ترو عاقلترو فامیده ترمان بکات، یارمه تیمان بدات له وه ی بیله ناو جیهانیک که پیکه وه هه لیکه ین، که چی جیهانه جیاوازه کان پتر له یه کدی دوور ده که ونه وه، بو ئه به د زمانی دایکمان له یاد ده چیته وه و ده که ویله ناو هه ری می زمانی باوکه سته مکار و چه وسینه ره کان که به زمانی خوین له گه ل یه کتری ده دوین، زمانیک زاله که به رو حی پیاوه جهنگاوه ره کان و خویناوی ده ستیان سواغ دراوه، زمانیکه له و کاته وه له یادمان چوته وه که له سهروه ختی ناوک برین له دایکانی خو مان جیا مان ده که نه وه، ئه و کاته درامییه یه که به ناوی باوکه کانه وه بانگ ده کریین .. نه ک دایکانی گه وزیو له ناو خوینا و نازارچه شتوو به ژانوزور، که ناوکه که برآ و له کوشی دایکه جیا بووینه وه به واتا له مال جیا ده بیله وه، له هیلانه ی یه که م که هر هه موومان ده توریین تا ده گات به دوا توریانی هه تاهه تایه له مالی دووهم که 'نیشتمان' ه، نیشتمانی باوک و پیاوه خوینخوره کانی ناو خیله بهر به رییه کان.

ئیدی زمانیک نامینیت له گه ل خودی ژیان و خوشنوودی و میهر و خوشه ویستی و زینده گی و بوونی خو مان و ئه وانیدیکه ئاشتمان بکاته وه، زمانیک که ته نها به و ئاقاره دا ده مانبات که بهرده وام بین و بمینین و له ورته ورت و ورینه کردندا بهرده وام بین، له خوگوزه راندن و خو له وه راندن و خو سه رقوال کردن و خه سارکردنی جوانی، زمانیکه پر به پیستی ژیانیک کی کوله مه رگی و روژ به ریکردن و سیاسه تی

'مهمره و مهژی'. لهبه رانبه ریشدا ئیمپراتۆر و فیرعهون و بارۆنهکانی سهدهی بیست و یهک دهپرسن که بۆچی قسهمان بیرچۆتهوه و زمانمان چۆته کللهوه، یان که ده دوین بۆچی تیمانگهن و ئهوه یان چ زمانیکه لهسه زهمین که ئیمه بۆ خۆمان دامانتاشیوه و له هه موو فه رهنگهکانی دونیادا دهگهڕین بۆ مانا شاراو و ئالۆزهکانی.. کهچی نایدۆزنهوه. هه ر بۆیه پتر داخدار دهبن و به زۆر دهمانخه نهوه ناو کلاسهکانی زمان فیروونهوه تاوهکو سهرله نوئ و بۆ هه میشه فیرو زمانی ئهوان بین و تووتی ئاسا لاسایی ئه و نیوه بنیادهمانه بکهینهوه که میراتگری سه ر و مالی ئیمهن، ئهوسا ئه مه یان زمانیک نابیت بۆ خه ملینی رۆحیکی به کگرتوو، بۆ پیکه وه بوون و ژیان، ئه وهی فیرومان ده که ن زمانیکه پر له غوربهت و ته وه للابوون و هه لاهه لا بوون و په رتبوون.

گرفتی زمان له وه دایه که وه ک هه بوویه ک به سه ر به که وه دروستکراوی مروّف خویهتی، به لام له گه لّ تیپه رپوونی زه مه ندا کارگه به که مروّف په روه رده ده کات و سه رله نوئ بۆ بوون و ژیان ئاماده ی ده کاته وه، له دنیا توّران و غوربهت و نامۆبوونی کوشنده به ته نها له ناو شوینه کان و سه رده مه کاندا نییه، به لکو نامۆیی و غوربهتی به که م له ناو زماندا ده رسکیّت که هه ر هه مووان به هه موومان نامۆ ده کات، ریک وه ک هه نووکه و ئا لیّره دا. نه مانی زمانی دایک و پیسبوونی به زمانی باوکه ده سه لاتدار و سته مکاره کان، بزکردنی هه موو هیلانه و په ناگا کان و جوانییه کانه، پچرانی په یوه ندی ئیمه یه له گه لّ ئه وان دیکه و رمانی هه موو ئه و پردانه یه که جیهانه کان به یه کدییه وه ده به ستیته وه. سه ره تای زالبوون به سه ر مروّفدا و کوّیله کردنی به ته نها زالبوون نییه به سه ر جهسته و زیندانی کردن و که له بچه له ده ست به ستن و زنجیر و سندم له پییه ستن، به لکو زالبوونه به سه ر ئه و زمانه ی قسانی پیده کهین، یان لیسه ندنه وه ی زمانیکه و سه پاندنی زمانیکی

دیکه‌ی دسه‌لاتداره، زیندووترین نموونه‌ش زالکردنی زمانی عه‌ره‌بی و فارسی و تورکییه به‌سه‌ر ئیمه‌ی داگیرکراودا، که دوا جار به داگیرکردنی عه‌قل و رۆح کو‌تایی دیت.

سیاسه‌تخوازی کوردی له‌مرۆکه‌دا پیمانده‌لێت ئیمه‌ هیچ زمانیکمان نییه بو‌گفتوگۆ و گ‌ردبوونه‌وه و چوونه‌ ناو ژیان و ئاشتبوونه‌وه، «تی ئیس. ئیلیه‌ت»ی شاعیر واته‌نی، "ئه‌و زمانه‌ چه‌نده له‌ خسه‌خشی قاچی مشکه‌کان ده‌چیت که به‌سه‌ر شوشه‌ی شکاودا ری‌ده‌که‌ن" به‌واتا دامال‌راو و به‌تال له‌ مانا جوان و به‌هاداره‌کان. میژووی خویناوی ئیمه‌و شه‌ری براکان له‌ به‌رانبه‌ر یه‌کدیدا، له‌ هه‌موو پارچه‌کانی کوردستاندا، به‌لگه‌ی نه‌بوونی زمانیکی هاوبه‌شه‌ که تا هه‌نوکه‌ دریزه‌ی کیشاوه‌، شه‌ری نو‌ئه‌ماره‌تی کوردی و خیانه‌تی هۆز و تیره و خیله‌کان له‌ یه‌کدی و سی/۳۰ سال له‌ نه‌زموونی حوکمرانی پر له‌ قه‌یران و شکستی سیاسه‌تی ئیمه‌ و گه‌یشتی به‌ بنه‌ست بو‌خۆی مردنی ئه‌و زمانه‌یه‌.

ئه‌و جیهانه‌ی له‌و بیست ساله‌دا دروست بووه‌، جیهانی ده‌سته‌بژیریکه‌ له‌ سیاسه‌ت‌بازانی قاچاغچی و نه‌وتفرو‌ش و قو‌نته‌راتچی و فه‌رهوود ره‌فتار و ملیاردری‌ری بی‌خه‌ون که له‌سه‌ر خوین و فرمسیک و ره‌نج و ئاره‌قه‌ی ملیونه‌ها ده‌له‌وه‌رین، ئه‌و ده‌سته‌لاتدارانه‌ی که له‌ ناو جیهانی‌کدا ده‌ژین که خوین دایانمه‌زراندووه‌ و رینوما و بو‌سه‌له‌ی ئه‌خلاق‌ی تیدا ونبووه‌، تاکه‌ زمانی هاوبه‌ش له‌ ناو ئه‌و په‌یمانه‌ ستراتیژییه‌ی که له‌ نیوان سه‌رانی حیزبه‌کاندا مو‌ر کراوه‌، په‌یمان و ریکه‌وتنیک بووه‌ له‌سه‌ر دابه‌شکردنی بازاره‌کانی کوردستان به‌وپه‌ری وه‌فا و شه‌ره‌فی بازرگانه‌ له‌ خه‌م ره‌خسیوه‌کان که یان سه‌ر به‌ زۆنی زه‌ردن یان

زۆنى كەسك/سەوز. ئەمەيان دوو جىھانى جياوازه، جىھانىك بۆ رەشە خەلكەكە
كە وان لە ژيىرزەمىنەكان و كەلاوہكاندا، جىھانىكى دىكەش كە تيايدا ھەموو
سەرزەمىن ھى ئەوانە و بۆ خۆيانە و بۆ ھەمىشە بە مىرات دەيدەنەوہ بە
فرزەندەكانى خۆيان، ولاتىكە يان جىھانىكە كە تاپوكەى و قوچانى رەشى وا لە
گىرفانى چەند كەسانىكدا.

دامەزراندن و چوونە ناو پەيوەندى مرؤقپەرورەرانە وا دەخوازىت كە ھەر ھەمووان
پىكەوہ لە ھەمان جىھاندا بزىن، لە خۆشى و ناخۆشى و خەون و خوليا و
خۆزگەكاندا پشكى ھاوبەشمان ھەبىت، لە خولق و خوو و خدە و موودى ھاوبەشەوہ
تا دەگات بە گوتارى ھاوبەش، رۆح لەتەك رۆحدا بدووت و بوونەكان بە يەكدى
خۆيان گەرم بكنەوہ، گەر ئىمە بە نيازى ئەوہ بين كە پىكەوہ بزىن، پىشمەرجى
پىكەوہبوون و دۆزىنەوہى ئەو زمانە دزراوہى لىمان زەوت كراوہ، دەرچوونە لە
خۆپەرستى و چلپىسى و نەوسنى ھەتاهەتايە. گەر قوولتر بروانىن.. گومان لەوہش
دەكەين كە ھەمان ھەوا ھەلمزىن و ھەمان شىرى پاكى داىكانى خۆمان خواردبىت!

ئاخۆ ئەوہى كە گووىستى دەبين لە قسە و ھات و ھاوار و غەلبە غەلب، وتوويز و
دەمەتەقىيەكى پەرمانا و راستەقىنەيە يان بە تەنھا دەنگە دەنگە و لە زار دىتە
دەر و بە تەنھا ھەوا دەشيوينىت و ھىچى دىكە؟ ئاخىر ماناكانى زيان بە تەنھا لە
پەيوەندى ھەموو كەسەكان و لايەنەكان و بەرەكاندا دەسازىت و كە زمانىكى
ھاوبەش پردى نىوانيانە، ئەوہى كە دەگوزەرىت يارمەتىمان نادات ئەو جىھانە
بناسىنەوہ كە تيايدا دەزىن، جىھانىكە لە برى ئەوہى تيايدا ئوقرە بگرىن و ھوگرى
بين و نىشتەجى بين، پتر تيايدا سەرگەردان و وىل دەبين، وەھا جىھانىكىش شياوى

ره تکرده نه وه یان هه لوه شانده نه وه یه، جیهانیکه رووی له ویرانه و خاپووربوونیکی
روچی و مؤرالییه، گهرچی تاوهره کان و باله خانه کانی بلند به پیوهش بوهستن،
جیهانیکی وا وهک نه وه وایه بهر زهبری کاره ساتیکی گهره ی سروشتی یان مرویی
که وتبیت، که وا بکات هه تا زوو هه هر هه موو مه له کانی ئاسمان و ماسییه کانی ناو
رووبار و زهریاکان و گیاندارانی سهر وشکانی و مهردمگه لی سهر زمین بیر له
هه لاتن و سهره لگرتن و فرین و به جیهیشتنی بکه نه وه و ئاور نه ده نه وه!

نه و کوچ و سهره لگرتنه ی نیو سه ده ی رابردوو به لگه یه له سهر نه بوونی ژیان
لیره، به تاییه تی له و سی سالیه ی دواییدا که داستانی گهره ترین کوچره وی
تومار کردوو، "رامبوسی شاعیر واته نی: ژیان وا له شوینیکی دیکه!"

گرفته که له وه دا نیه که گومان بکه یین له بوونی زمانیکی هاوبهش، زمانیکیش
هه بووبیت، هیچ یاسا و ریسیایه کی سینتاکسی (syntax) تیدا نه ماوه، په پیره وی له
ریزمانیک ناکات که به ئالوگوپر و گفتوگووی دوو لایهن و دوو کهس و دوو تاقدما
تیپه ریبت، هیچ ریزکردنیک و ریک و پیکیه ک له رسته سازی و دارپشتنی
زمانه که دا نادۆزینه وه، په یوه ندییه کانی وشه کانی ناو رسته کان لیمان ون ده بن،
چونکه په یوه ندی ئینسانی و روچی نیوانمان بزر و شاراوه یه، وهک کووی جیهانی
خوداوه نده کانی سهر نه م خاکه له ئیمه شاراوه و بزرن، وهک شارده نه وه ی ناوی
پروژه و قونتهرات و پلانه کان و ژماره ی پاره و پوله کانتان و رووگه و ئاراسته ی
سه فهره کانتان، ته قهت و داخراو وهک کووشک و ته لار و قاسه کان و بانقه کانتان،
دۆرانی گهره نه وه یه به سهر شان و کووی نه و خه لکه وه هاتنه وه ناو شاره کان،
به سهر رووباری خوین و فرمیسک و ئاره قه ی هه زاره ها په رینه وه ناو باخچه کانی
شار، که چی هه نووکه وان له و دیو دیوار و شورا بلنده کان، چه قیونه ته ناو کورسیه
گرانبه ها کانتان و تازه زه حمهت بووه واز له و حهره مسه رایه بینن و که مه کی له و
تهخت و تاراجه بینه خواری و گووی له و ره شه خه لکه بگرن که ناچارن هاوار بکه ن

به لكو خوداوهنده كانى سه رزه مين ئاورپك لهو هاواره و نالهيه بدهنه وه، ئيوهش
ببباك لهو نواندن و نمايشه خويناوييهى سه سه كوكان و سه ر جاده كان و بهر
باره گاكانتان، ههروهك ئه وهى شانوگه ريبه كى تراژيدى «شكسپير» بيت و
چاوه پروانى ته واوبوونى نمايشه كه بكن و هيچى!

(شيرزاد هه سه ن)

- تايئلى ئه م وتاره له شاعيرى فره نسايى "ئارتر رامبو: ۱۸۵۴-۱۸۹۱"
وه رگيراوه كه ديره شيعريكه، كه دواتر روماننوسى "چيكي" ميلان
كوئديرا: ۱۹۲۹- كردى به تايئلى رومانىكى خوئ هه ر وه كو خوئ "زيان وا له
شوينيكي ديكه" كه دياره سه رساميم به م رومانه وا يکرد كه له ئينگليزييه وه
وه ريبگيرمه سه ر زمانى خو مان.